

SOMMARTEATER SOM SPELPLATS FÖR DEMOKRATI: MÖJLIGHETER OCH DILEMMAN

BODIL AXELSSON

Runt om i Sverige spelades sommaren 2004 ett sextiotal teateruppsättningar som berättade om händelser i det förflutna med anknytning till platsen där de spelades. I den här texten avser jag att diskutera komplicerade relationer mellan olika föreställningar om folk, folklighet och rumslig gemenskap med huvudsaklig utgångspunkt i en av dessa sommarteaterföreställningar, Alvastra krönikespel "Makten och härligheten" i Ödeshögs kommun. En utgångspunkt för mitt resonemang är att politisk gemenskap byggs upp kring kombinationer av reella möten mellan människor och föreställningar om symbolisk gemenskap, exempelvis av den typ som skapas utifrån idékomplex kring samband mellan nation, folk och demokrati.¹ Folket kan vara nationens folk, men också bygdens folk, eller folkrörelsernas folk i kamp mot överhögheter av olika slag. Jag kommer därför att relatera krönikespelet i Alvastra både till kulturpolitisk ansvarsfördelning på ett nationellt plan och till sommarteaterns historiska framväxt.

ISCENSÄTTNING AV FOLK OCH GEMENSKAP

Alvastra krönikespel "Makten och härligheten" är en teateruppsättning som ställer det visuella uttrycket i förgrunden och skådespeleri i form av texttolkning och samspel mellan aktörer i bakgrunden. Föreställningarna innehåller också mycket specialskrivna musik. Genom kollektiva entréer, sånger, danser och repliker visar skådespelet hur ett antal "folk" avlöser varandra i Alvastra. Skådespelet börjar i urtiden då ett naturfolk kommer vandrande till Alvastra för att fredligt bruka marken och dyrka gudinnan Omma. Detta så kallade Ommafolk erövrar av det krigiska och vikingalika asafolket. Asafolket erövrar i sin tur av ett folk under ledning av kung, kors och fana. Det kristna riket med Alvastra som centrum följs av munkarnas tid vid klostret. "Makten och härligheten" avslutas så i 1300-talet med heliga Birgittas och digerdödens inträde på platsen. I slutscenen kämpar de goda krafterna i skepnad av heliga Birgitta, jungfru Maria och änglarna med de onda krafterna: pesten, döden, de sju dödssynderna och djävulen. Avslutningsvis

---

¹ Jfr Aronsson, 1995.

sluter alla aktörer upp i en sång, en kollektiv manifestation för fred och frihet.

Spelplatsen, Alvastra klosterruin i västra Götaland, är en kulturmiljö som förvaltas av Riksantikvarieämbetet. Den är inskriven i en nationell geografi av betydelsefulla historiska platser. Iscensättningens berättelse och visuella uttryck förstärker platsens associationer till religiös mytologi och nationella ursprungsberättelser, inte minst när det gäller de i hela pjäsen återkommande anspelningarna på folk och folkvandringar. Det invandrande Ommafolket anspelar på 1800-talsberättelser om hur Sverige blev till genom människor som kom vandrande när inlandsisen försvunnit. Associationer till nationens folk sker också i programblad och under repetitionerna. Sverker den äldres närvaro i pjäsen skapar anknytning till seglivade diskussioner om när, var och hur staten Sverige skapades.

Vid en tolkning av iscensättningen i sig framträder också andra möjliga associationer mellan folkgrupper och geografisk tillhörighet. En stor del av aktörerna i skådespelet är barn och ungdomar. Den visuella gestaltningen av folk som skådespelet visar fram skapar på så sätt associationer till ett lokalt förankrat uppväxande släkte. Riktas tolkningen mot "Makten och härlighetens" berättelse förefaller det som att det land som Ommafolket brukar inte är större än att de kan leva småskaligt, i harmoni med varandra och naturen. Nästa folkgrupp som kommer invandrande på spelplatsen införlivar Ommafolkets land i ett fiktivt Östgötaland, ett territorium som utifrån manuskriptets repliker kan tolkas som en fantasifull sammansmältning av Östergötland och Götaland. Med den världsbild som de kristna och munkarna för in i berättelsen vidgas så Alvastrahorisonten utanför tanken om platsens, landskapets eller nationens folk. Alvastra blir en del av ett kristet världsrrike med en medeltida dualism där ont och gott kämpar om alla människors själar.

Skådespelet förutsätter alltså en konkret plats, men uppsättningen relaterar till rum för föreställda gemenskaper så som nationen, regionen eller det kristna världsriket. Dessa föreställda rumsligheter samspelar i sin tur med sådana administrativa rum som ligger till grund för bidragsfördelning. En teateruppsättning, som likt skådespelet i Alvastra klosterruin använder ljud- och ljus teknik för att gestalta en plats, dess folk och gemenskaper, blir en resurskrävande aktivitet trots att amatörer utan betalning framträder på spelplatsen och att föreningens styrelse arbetar ideellt.

Intäkter från biljetter, lotter, förtäring i samband med föreställningarna, samt viss sponsring av lokala företag räcker inte till för att finansiera produktionen av skådespelet.² Kommunala föreningsbidrag har varit ett konti-

---

² Detta stycke baseras på en genomgång av föreningens resultaträkningar mellan 1987 och 1998 i Axelsson & Martinsson, 2005.

nuerligt tillskott i föreningens kassa sedan den bildades 1987 och under föreningens första år kom en del resurser till skådespelet från olika studieförbund. Vid 1990-talets sista år tillkom möjligheten att söka EU-bidrag för lokal och regional utveckling. Föreningen arrangerade med sådana bidrag under tre år en festival för historiska spel. EU-bidraget liksom de obligatoriska medfinansierarnas stöd kom också uppsättningen av "Makten och härligheten" till godo. Då festivalen blev för arbetskrävande och aldrig ekonomiskt självförsörjande kom den att upphöra. Däremot kunde föreningen efter festivalåren argumentera allt starkare gentemot kommun och landsting för att deras skådespel i klosterruinen bidrog till lokal och regional utveckling. Från och med 1999/2000 har föreningen fått regionala kulturbidrag med motiveringen att "Alvastra krönikespel kan ses som inslag i marknadsföringen av en intressant kulturbygd".³ I föreningens finansiering av spelet blir alltså Ödeshögs kommun och Östergötlands län de mest betydelsefulla administrativa enheterna. Som i fallet med andra sommarspel tycks offentliga bidrag och intäkter från publik verksamhet kunna motiveras med hänvisningar till regional och lokal utveckling.⁴ Den nationella administrativa geografin har varit av mindre ekonomisk betydelse för produktionen av skådespelet i Alvastra klosterruin.

"MAKTEN OCH HÄRLIGHETENS" NATIONELLA KULTURPOLITISKA KONTEXT

I ett demokratiskt senkapitalistiskt samhälle som det svenska är solidaritet mellan å ena sidan olika landsdelar och samhällsgrupper och å andra sidan ekonomi och bidragsfördelning tätt sammanvävda. Det demokratiska ideal-

---

³ Landstinget i Östergötland, nämnden för regional utveckling, delegationsbeslut, 1999-03-05, LiÖ 236/99.

⁴ Jag har inte gjort någon systematisk undersökning av hur det förhåller sig, men bara en snabb titt på hemsidorna för de föreningar som arrangerade sommar-teater 2004 visar formuleringar som "bidra till ett ökat intresse för regionens kulturhistoriska arv" (www.teater-nostra.com 2004-11-09), "Bussarna har börjat rulla mot Växjö och rikspresen skriver! Företagen köper nästan hälften av biljetterna och bjuder anställda, kunder och leverantörer. Därigenom fungerar teatern som en del av näringslivet i en aktiv region och är ett exempel på kulturen som lokaliseringfaktor." (www.linneateatern.com/info.htm 2004-11-09). Därtill syns EU:s symbol på flera hemsidor. Se exempelvis www.dalaspelen.com. Anna-Karin Andersson (telefonsamtal 2004-11-17) på ATR finner det sannolikt att sommarspelen liksom andra amatöruppsättningar blandar olika finansieringsformer utifrån lokalt varierade möjligheter.

samhället i välfärdssamhällets tappning kan sägas bygga på att de valda politikerna förmår att behålla sin legitimitet gentemot väljarna genom att fördela allmänna medel mellan olika intressegrupper.⁵ I bakgrunden finns förstås en klassisk idé om folkstyre med allmänna och fria val, yttrandefrihet och församlingsrätt och olika samhällsgrupperingar som erkänner varandras intressen.

När välfärdsstatens framtidstro grumlats hamnar olika delgemenskaper i en allt större konkurrens om tillgångar. Samtidigt konstruerar invånare av alla slag nya samband mellan etnicitet och kultur. För att hantera och diskutera problem och möjligheter när det svenska samhället strävar efter att integrera människor som tillskrivs eller känner delaktighet med andra etniska tillhörigheter än den svenska har ordet mångkultur introducerats. Idén om det svenska och svenskhet blir i detta sammanhang en dominant som andra kulturer sätts i relation till. Men mångkulturalism kan kanske även förstås på ett annat sätt.

Kultur är som påpekats ett, inom flera sammanhang, omstritt begrepp med ett flertal innebörder. Inom kulturvetenskaperna likaväl som inom kulturpolitiken skaver ett flertal kulturbegrepp mot varandra. Inom den delen av den statliga kulturpolitiken som verkställs av Statens kulturråd framträder estetik, professionalism, storstad och modernism/postmodernism tillsammans som lika dominerande som det svenska gör i samtalen om mångkulturalism. I denna del av den statliga kulturpolitiken prioriteras modernistisk/postmodernistisk konst, litteratur och teater ofta med universella anspråk. Det lokala och traditionella positioneras som ”det Andra”. Så reproduceras ett spänningsfyllt förhållande mellan högt och lågt, professionalism och amatörism, storstad och landsbygd. Amatörernas kulturskapande sägs garantera mångfald, delaktighet och lägga grunden för konsumtion av professionellt kulturskapande. Det särskiljs tydligt från det professionella kulturskapandet genom att behandlas i samband med folkbildningsfrågor. Men samtidigt understryks i den senaste folkbildningsutredningen att studieförbunden inte har något formellt ansvar för amatörkulturen, utan att kommunerna och de specifika riksorganisationer som finns bör få ett tydligare uppdrag.⁶

Inom kulturarvspolitiken, den fördelning av samhälleliga resurser som omfattar vård av miljöer, museer och arkiv av framför allt nationellt och re-

---

⁵ Om Jürgen Habermas skrivande om statens problem att legitimera sig under senkapitalismen se Bertilsson & Eyerman, 1984.

⁶ Se *Folkbildning i brytningstid – en utvärdering av studieförbund och folkhögskolor*. SOU 2004:30; *Tjugo års kulturpolitik. En rapport från kulturutredningen*. SOU 1995:85.

gionalt intresse, blir inte nationens, dess landskaps och bygders förflutna "det Andra" på samma sätt som inom det estetiska fältet. Det är uppenbart att det inte finns *ett* nationellt kulturarv att stödja. Istället måste kulturarvsforskningen utgå från att varje samhälle rymmer en mångfald av internationella, nationella och grupporienterade förflutenheter. Vad av allt detta som tillskrivs status som kulturarv är en fråga om de intressen som bäst argumenterar för sin sak och därmed kommer att understödjas av samhälleliga institutioner som exempelvis museer och arkiv.⁷

Kulturarvens institutioner utmärks liksom den estetiska kulturen av professionalism. Det är yrkesspecifika kunskaper som ligger till grund för vilka miljöer som ska skyddas och vilka föremål som ska arkiveras eller visas på museum. Urvalet sker dock inte uteslutande i professionellt styrda processer utan gräsrotsrörelser kan också påverka vad som ska bevaras.⁸ Vid sidan av de kulturarv som väljs ut, förvaltas och förevisas av offentliga kulturarvsinstitutioner finns de amatörskapade och tolkade kulturarven som understöds av ideellt arbete, föreningsliv och studiecirklar. Sommarspelen med amatörer i samarbete med professionella teaterarbetare kan ses som en särskild mellanform mellan estetiskt kulturskapande och gemenskapsorienterat kulturarvsskapande. De har också en specifik historia.

"FOLKET" PÅ TILJORNA

Under 1800-talets och det tidiga 1900-talets nationaliserande projekt kom Sverige och det svenska att framställas som ett lapptäcke av olika landskap med sinsemellan olika karaktärstik.⁹ Det tidiga 1900-talets hembygdsrörelse var inte den enda brett förankrade rörelsen i Sverige som skapade idealiserande kopplingar mellan natur, hem och landsbygd. Det skedde också i de klassiska folkrörelserna, t.ex. nykterhetsrörelsen.¹⁰ I skapandet av detta lapptäcke blev det lokala, det folkliga och det amatöristiska viktigt. Årligt återkommande teateruppsättningar med amatörer på spelplatserna som berättar om händelser i det förflutna i spelets omedelbara geografiska omgivning har funnits i Sverige åtminstone sedan de första decennierna av 1900-talet.¹¹ Men redan under 1800-talet skrevs historiska pjäser som till

---

⁷ Anshelm, 1993.

⁸ *Tjugo års kulturpolitik. En rapport från kulturutredningen*. SOU 1995:85.

⁹ Edquist, 2001; Häggström, 2000.

¹⁰ Edquist, 2001.

¹¹ Välkända är exempelvis Arnljot (med urpremiär 1908 men först regelbundet spelad från och med 1935), ruinspelen i Visby (1929), Trollbröllopet i Äppelbo (1932), Lagaholmsspelen (1933), Himlaspelet (1941), Nyköpings gästabad (1942), Albert Engströmspelen i Hult (1958), Ingmarspelen i Nås

exempel uppfördes i samband med invigningar av kungastatyer.¹² Välkända är också Strindbergs dramer *Drottning Kristina*, *Mäster Olof* och *Gustav Vasa*. År 1846 kunde nationalromantik med ett landskap i centrum skådas på Kungliga Operan när musikdramat *Wermlänningarna* hade premiär. Efter sekelskiftet uppfördes sedan en rad landskapsanknutna skådespel på Skansens sommarteater.¹³

Kanske går det att säga att ett dramatiskt bruk av ”folket” och det folkliga i det historiska dramat eller i landskaps- eller bygderomantikens form flyttats mellan olika geografiska skalnivåer som det nationella, det regionala och det lokala. Efter *Värmlänningarna* kom andra pjäser med landskapsanknytning exempelvis *Smälänningar*, *Hälsingar* och *Närkingar*. Dessa kom också att filmas på 1920-talet.¹⁴ De här så kallade folkskådespelen från 1800-talet har idag återuppstått i amatörteaterns sommarspelsform.¹⁵ Men redan 1927 skapades ”Sällskapet Vermlänningarna” som turnerade i Värmland och sedan 1954 sätts pjäsen också upp årligen vid Ransäters hembygdsgränd.¹⁶

Ett annat dramatiskt bruk av ”folket” hittas i den form av radikala och politiskt drivna amatörteateruppsättningar, de så kallade arbetarspelen eller lokalspelen som skapades under 1970-talets andra hälft.¹⁷ I dessa var ”folket” ofta det samma som arbetare vilket gjorde att en i tiden och rummet abstrakt grupp kom att lokaliseras till mindre samhällen och förorter. Spelen skulle handla om arbetarklassens eller i vidaste mening folkets historia och behandla samhällseliga motsättningar från ett vänsterperspektiv. Lokal förankring och demokratiska arbetsprocesser var mycket viktigt.¹⁸ Med tiden har arbetarspelen och lokalspelen kommit att omges av ett nostalgiskt skimmer, även om det också påpekats att väldigt få spel levde upp till alla goda intentioner och proklamationer.¹⁹ I efterhand framstår det som att arbetarspelen var en kortlivad företeelse som följdes av ett uppsving för ny-

---

(1958), *Skinnarspelet i Malung* (1967), *Älvdalssagan på Kärnåsen* (1969). Se Ollén, 1979. De flesta av de spel som nämns i denna not spelas fortfarande, om inte så spelas andra former av sommarteater nära eller i anslutning till tidigare spelplatser. Se Axelsson & Martinsson, 2005.

¹² Rodell, 2002.

¹³ Ollén, 1979.

¹⁴ Furhammar, 1991.

¹⁵ *Närkingar* spelades i Mullhyttan utanför Örebro för ett antal år sedan och *Hälsingar* turnerade sommaren 2004 just i Hälsingland.

¹⁶ Ollén, 1979.

¹⁷ Alzén, 1996; Bjørn & Paulsen, 1981; Ollén, 1979.

¹⁸ Se exempelvis den idealiserande beskrivningen i Bjørn & Paulsen, 1981.

¹⁹ Se ”Något om DI:s arbetarspelsprojekt” i Geijerstam, 1987.

skrivna sommarspel i krönikespelets, det historiska dramats eller bygdespellets form, det vill säga spel som iscensätter lokal särart genom att anknyta till fysiska platser och spelas på dialekt i historiserande/folkloristiska kostymer. Påfallande många spel skapar dramatiska konflikter kring sådana förändringsprocesser som hotar gamla, eller skapar nya, samband mellan människor och platser, exempelvis som i spel om gränsfejder och emigration.²⁰

En majoritet av dagens sommarspel arrangeras av föreningar som väljer att presentera sina respektive teateruppsättningar i Amatörteaterns Riksförbund, ATR:s, medlemstidning. Stödet till sommar-teateruppsättningar är dock en mycket liten del av ATR:s samlade verksamhet. I sin nuvarande form bildades ATR 1977. Flera föregångare har funnits, bland annat en organisation mellan 1937 och 1948 med studieförbund som ABF, IOGT, NTO och SLU som medlemmar. Spåren av den tidigare nära kopplingen till folk-rörelse och folkbildning märks i att ATR väljer att kalla amatörteatern ”den folkliga teatern”. Med detta accentueras att alla i Sverige, och inte bara de professionella, ska ha möjlighet att spela teater.²¹

DEMOKRATISKA PROCESSER I PRODUKTIONEN AV ”MAKTEN OCH HÄRLIGHETEN”

När jag anländer till Alvastra för att delta i, observera och lyssna till föreningen Alvastra Krönikespels styrelsearbete och repetitionerna av ”Makten och härligheten” sommaren 1999 till sommaren 2000 finner jag inte en arbetsprocess som är demokratisk i den meningen att alla de som deltar har möjlighet till inflytande över produktionen. Snarare än direkt demokrati möter jag en form av representativ demokrati på mikronivå. Föreningen Alvastra Krönikespels styrelse är godkänd, om än inte vald av föreningens medlemmar. Styrelsens möten handlar i huvudsak om att bevara ”Makten och härligheten” genom att återskapa rutiner och förutsättningar. Styrelsemedlemmar som inte delar dessa mål lämnar styrelsen. Likaså lämnar de aktörer som inte delar föreningens mål teateruppsättningen.²²

---

²⁰ För en analys av de årliga förteckningar av sommarspel som Amatörteaterns Riksförbund publicerat under 1990-talet se Axelsson & Martinsson, 2005. Se även www.atr-riks.se/sommarspelslista.html (2004-11-15).

²¹ www.atr-riks.se/ (2004-11-17). ATR är inte den enda riksomfattande organisationen för amatörteater. ATF, Sveriges arbetarteaterförbund har en tydligare inriktning mot solidarisk politisk kamp, och gör liksom ATR kopplingar mellan amatörteater och folkets kultur.

²² Närmare analyser av styrelse- och repetitionsarbete finns i Axelsson, 2003; Axelsson & Martinsson, 2005.

Den starka betoningen av bevarande av uppsättningen kan förklaras utifrån föreningens målsättning. Föreningen Alvastra Krönikspel bildades 1987 med en uttalad vilja att skapa en återkommande teateruppsättning som skulle kunna överbrygga generationsavstånd och ge dem som bodde i den så kallade Lysingsbygden ett gemensamt förflutet att samlas kring. Benämningen Lysingsbygden hänvisar till ett före detta härad. Häradet motsvarar i stort sett de socknar som i två kommunsammanslagningar kom att bli den nuvarande Ödeshögs kommun.

När jag under mitt fältarbete frågar deltagarna i iscensättningen av ”Makten och härligheten” varför de deltar i spelet så handlar svaret oftast om möjligheten att träffa människor som de annars inte skulle träffa. Det handlar till viss del om möten över generationsgränser, men kanske framför allt om att träffa människor i sin egen ålder utanför de egna vardagliga kretsarna. För i spelet medverkar unga människor från näraliggande orter som Mjölby, Motala, Linköping och Norrköping; ungdomar från Stockholm och Göteborg, likaväl som ungdomar bosatta i Ödeshögs kommun. Även om inte alla medverkande deltar i den gemenskap som skapas när spelet repeteras och spelas inför publik så skapas varje sommar en särskild sammanhållning baserad på det gemensamma äventyret att i skiftande väderlek tillsammans repetera pjäsen och spela den inför publik.

På ett sätt är det som att iscensättningen av ”Makten och härligheten” istället för att skapa gemenskap inom Lysingsbygden eller Ödeshögs kommun medverkar till att skapa en gemenskap som är specifik för deltagarna i uppsättningen. Till dels sker detta genom att långt ifrån alla deltagare i spelet är bosatta i Ödeshögs kommun. Det sker också genom att de aktörer som bor i kommunen på ett aktivt sätt särskiljer sig från de andra invånarna där som vare sig medverkar i eller tittar på spelet. Föreställningarna i Alvastras ses av 1 500 till 2 000 personer varje sommar, men många i publiken kommer från samma breda upptagningsområde som skådespelets aktörer. Ödeshögs kommun är därtill ett administrativt territorium som trots sina knappt sextusen invånare har flera kulturella arv att förhålla sig till. Att välja ut ett nationellt förvaltad kulturarv som Alvastra klosterruin för att representera hela kommunens förflutna är inte helt oomtvistat. Det är inte heller helt oproblemiskt att spela sommar-teater på en nationellt förvaltad kulturarvsplats. Riksantikvarieämbetet ställer upp regler för föreningens brukande av platsen.²³

Även om ”Makten och härligheten” spelas på en nationellt förvaltad kulturarvsplats går det att se spår från 1970-talets arbetarspel om makt likaväl

---

²³ Se Axelsson, 2003; Axelsson & Martinsson, 2005.

som en äldre tradition av nationalism.²⁴ Såväl spelets författare som dess regissör 1989 till 2003 talar i intervjuer om att de har sin bakgrund i det sena 1960-talets studentteaterrörelse i Stockholm, det vill säga i samma sammanhang som flera av dem som var med om att utveckla arbetarspelen och som de fria teatergruppernas demokratiska arbetsformer en gång befann sig.²⁵ I pjäsens berättelse märks arvet från arbetarspelen i spelets moral: makt korrumpierar och girighet är förkastlig. I pjäsens iscensättning visar sig förlagorna från arbetarspelen i det kollektiva uttrycket: spelet har inga huvudpersoner i egentlig mening och inte heller gestaltas några personligheter i utveckling som åskådarna kan identifiera sig med.²⁶ Kanske går det också att dra paralleller till avslutningssången i "Tältprojektet" 1977, de fria gruppernas och musikrörelsens teatrala iscensättning av arbetarrörelsens historia. I "Makten och härligheten" riktar sig, likt i Tältprojektets slutscen, de medverkande i en avslutningssång direkt till publiken med en uppfordrande gestaltning av kollektivitet.²⁷ Med detta inbjuds åskådarna att känna samhörighet, eller för den delen också utanförskap, både med deltagarna i spelet och med de fiktiva eller föreställda gemenskaper som visas fram på spelplatsen.

AVSLUTANDE REFLEKTIONER

Sommarteateruppsättningar i Sverige tycks alltså ha samband med två i varandra sammanflätade idéer om folket och nationell gemenskap. Å ena sidan föreställningar om att nationen utgörs av ett lapptäcke eller en mosaik av kulturer med egna lokala distinkta drag, variationer av "det svenska", å andra sidan folkrörelsernas kamp för samhällelig makt, demokratiska strävanden och utbildning av arbetare, lägre medelklass, småbönder, torpare och lantarbetare. "Makten och Härligheten" kan som tidigare nämnts tolkas som att iscensättningen manar fram bilder av hur "folk", möjliga etnier, vandrar in, erövrar och gör territoriella anspråk på Alvastra. Denna berättelse på en nationellt förvaltd spelplats skapar ett slags metonymisk rumslighet där Alvastra kan vara en del för många territorier; det lokala, det regionala, det nationella och det globala. Spelet kan därför inte förstås som ett

---

²⁴ Jfr Andreasens diskussion om sommateater i Danmark och Sverige, Andreasen, 1996.

²⁵ Intervjuer med Gunnel Bergström 1998-01-28 och med regissören Göran Sarring 1998-01-21.

²⁶ Min tolkning av regin av "Makten och härligheten" kan jämföras med hur dramaturgin i "Spelet om Norbergsstrejken 1891-1892" beskrivs i Bjørn & Paulsen, 1981.

²⁷ Jfr Fornäs, 1985.

helt och hållet entydigt lokalt identitetsprojekt, även om det likt Alan Read hoppfullt går att hävda att teater är en bildskapande praktik som kan vara värdefull för en gemenskap att förstå sig själv som ett kollektiv. De demokratiska möjligheterna för sommarteatreföreställningar finns i att de är offentliga iscensättningar som är öppna för både med- och mottolkningar. Spelen är knappast politiskt korrekta i förhållande till diskussioner om ett mångkulturellt Sverige, men de är ett uttryck för mångfald så till vida att de bildar ett alternativ till urbanitet och modernitet. Samtidigt går inte en produktionsprocess som premierar ett enhetligt kollektivt uttryck fri från ett av demokratins grunddilemman. Produktionsprocessen går i mångt och mycket ut på att undertrycka skillnader mellan deltagarnas olika ingångar till spelet för att visa fram en enhet utåt.

REFERENSER

- Andreasen, John, 1996. "Community Plays – a Search for Identity". *Theatre Research International*. 1996:21, s. 72-78.
- Anshelm, Jonas, 1993. "Inledning". I: *Modernisering och kulturarv*. (red.) Jonas Anshelm, s. 9-22.
- Alzén, Annika, 1996. *Fabriken som kulturarv: frågan om industrilandskaps bevarande i Norrköping 1950-1985*.
- Aronsson, Peter, 1995. *Regionernas roll i Sveriges historia*.
- Axelsson, Bodil, 2003. *Meningsfulla förflutenheter: traditionalisering och teatralisering i en klosterruin*.
- Axelsson, Bodil & Bengt-Göran Martinsson, 2005. *Sommar-teater i kommunerna: former och förutsättningar*.
- Bertilsson, Margareta & Ron Eyerma, 1984. "Introduktion". I: *Jürgen Habermas. Den Rationella övertygelsen: en antologi om legitimitet, kris och politik*. s. 7-62.
- Bjørn, Lena & Lise Poulsen, 1981. *Er der noget teater du'r til – så er det historie!: om lokalspil i Danmark og Sverige*.
- Edquist, Samuel, 2001. *Nyktra svenskar: godtemplarrörelsen och den nationella identiteten 1879-1918*.
- Folkbildning i brytningstid – en utvärdering av studieförbund och folkhögskolor*. SOU 2004:30.
- Fornäs, Johan, 1985. *Tältprojektet: musikteater som manifestation*.
- Furhammar, Leif, 1991. *Filmen i Sverige: en historia i tio kapitel*.
- Geijerstam, Jan af., (red.)1987. *Historia och framtid. Det internordiska arbetspelsseminariet på Arbetets museum i Norrköping 1986*.
- Häggström, Anders, 2000. *Levda rum och beskrivna platser: former för landskapsidentitet*.

Ollén, Gunnar, 1979. *Svensk amatörteaterhistoria. 1865-1978.*
Read, Alan, 1993. *Theatre and Everyday Life: An Ethics of Performance.*
Rodell, Magnus, 2002. *Att gjuta en nation: statyinvigningar och nations-
formering i Sverige vid 1800-talets mitt.*
SOU 1995:85, *Tjugo års kulturpolitik. En rapport från kulturutredningen.*

Elektroniska källor

www.atr-riks.se/ 2004-11-15
www.atr-riks.se/somarspelslista.html 2004-11-15
www.dalaspelen.com 2004-11-15
www.linneateatern.com/info.htm 2004-11-05
www.teater-nostra.com 2004-11-15
www.odeshog.se/ 2004-11-15

Offentligt tryck

Landstinget i Östergötland, nämnden för regional utveckling, delegations-
beslut, 1999-03-05, LiÖ 236/99.

Intervjuer

Andersson, Anna-Karin. Fagersta, 2004-11-17
Bergström, Gunnel. Stockholm, 1998-01-28
Sarring, Göran. Norrköping, 1998-01-21